

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.І. Мельничук

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: біопаливо, біоетанол, ефективність, сировинна зона, сільське господарство, аграрні формування, цукровий буряк, спирт.

Анотація. Розглядається вплив розмірів сільгосппідприємств, частки зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, урожайності цукрових буряків та інтенсивності їх вирощування на ефективність ведення даної галузі в аграрних формуваннях Вінницької області.

Вступ. У зв'язку із глобалізацією вітчизняної економіки останнім часом все більшої актуальності набуває питання виробництва та використання біологічних видів палива - біогазу, біодизелю та біоетанолу. Виробництво біоетанолу стає пріоритетним для розвитку української спиртової галузі, яка в силу обмеженості внутрішнього та зовнішнього ринків харчового спирту змушена шукати альтернативні шляхи завантаження незадіяних виробничих потужностей. Основним видом сировини для цього слугує сільськогосподарська продукція та її відходи.

На Вінниччині зосереджена найбільша кількість спиртових та цукрових заводів, які за своїми переробними потужностями дозволяють їй бути лідером серед вітчизняних виробників біоетанолу, а її розвинуте сільське господарство формує для цього потужну сировинну базу. Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам цукровий буряк є традиційною культурою для сільського господарства Вінницької області. Однак, після реформування на початку 90-тих рр. 20-го сторіччя цукрової галузі та сільського господарства, обсяги виробництва цукру значно зменшились, посівні площі під солодкими коренями в сільськогосподарських підприємствах різних форм господарювання невпинно скорочуються, погіршуються показники економічної ефективності ведення даної галузі.

Аналіз останніх досліджень. Виникнення міжнародних ринків біопалива та можливості України на ньому, стимулювання вирощування сировини для виробництва біопалива в Україні досліджується в працях Чибіскової Г.С. [1, 2]. Розвитку ринку біопалива в Європі та його соціально-економічному значенню в Україні приділяється велика увага в працях Калетника Г.М. [3, 4]. Економічні передумови та перспективи розвитку виробництва біологічного палива в Україні вивчає Іванюк О.В. [5]. Значення етилового спирту для різних галузей промисловості

висвітлюється в працях Домарецького В. та Куц А. [6]. Акцентують увагу на пошуку шляхів мінімізації витрат на вирощування цукрових буряків в умовах фінансової кризи, проблемах реформування цукрової галузі та розробці шляхів підвищення ефективності цукробурякового виробництва такі вчені, як Бондар В.С., Рагуліна І.І., Фурса А.В., Макаренко В. [7, 8, 9, 10]. Однак, регіональним особливостям належної уваги в працях науковців не приділяється, що і зумовлює актуальність нашого дослідження. Метою статті є виявлення шляхів підвищення ефективності виробництва цукрових буряків в агроформуваннях Вінницької області з урахуванням регіональних особливостей.

Результати досліджень. Для оцінки впливу різних факторів на економічну ефективність виробництва цукрового буряка в сільськогосподарських підприємствах Вінниччини було проведено групування. Вибірку сформували 32 підприємства, що займаються виробництвом цукрового буряка, які знаходяться в Тростянецькому та Бершадському районах Вінницької області. Використовувались такі фактори, як площа с.-г. угідь, зібрана площа цукрових буряків, частка зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, урожайність цукрових буряків та поточні витрати на 1 га цукрових буряків.

В результаті виявлено, що виробництво цукрових буряків є найбільш ефективним у великих підприємствах, де площа с.-г. угідь перевищує 2800,1 га (третя група) і становить в середньому 3281,6 га (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив розміру площі с.-г. угідь на економічну ефективність виробництва цукрових буряків в агроформуваннях Тростянецького та Бершадського районів (2005-2007 роки в середньому)

Показники	Групи підприємств за площею с.-г. угідь, га			В середньому по сукупності
	1	2	3	
	до 1400,0	1400,1-2800,0	понад 2800,0	
Кількість одиниць сукупності в групі	10	16	6	32
Середня площа с.-г. угідь з розрахунку на 1 підприємство, га.	962,4	2097,6	3281,6	1964,8
з них ріллі, га	938,7	2055,0	3212,6	1923,2
Зібрана площа, га	102,3	175,7	365,3	188,3
Частка зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, %	5,3	8,6	11,4	9,8
Урожайність цукрових буряків з 1 га, ц	211,5	225,9	220,7	219,0
Виробнича собівартість 1 ц продукції, грн.	15,8	16,5	16,5	16,4
Поточні витрати на 1 га, грн.	3346,8	3730,4	3632,4	3596,3
Собівартість реалізації 1 ц, грн.	20,7	19,5	17,8	18,8
Ціна реалізації 1 ц, грн.	17,0	17,5	18,6	17,9
Рівень товарності, %	100,0	90,4	94,4	92,0
Прибуток/збиток на 1 ц, грн.	-3,6	-2,0	0,8	-1,0
Прибуток/збиток на 1 га зібраної площі, грн.	-767,1	-402,2	62,6	-194,8
Рівень рентабельності виробництва, %	-17,6	-10,8	4,5	-5,1

Лише підприємства третьої групи працювали прибутково. Рівень рентабельності цукрових буряків тут становить 4,5 %, тоді як у першій групі рівень збитковості – 17,6 %, у другій – 10,8 %. При майже однаковій виробничій собівартості 16,0 грн. за 1ц., середніх витратах на 1 га цукрових буряків – 3632,4 грн., собівартість реалізації 1 ц є найнижчою – 17,8 грн., а ціна 1 ц найвищою – 18,6 грн. В третій групі рівень товарності становить 94,4 %.

Обсяг виробництва цукрових буряків значною мірою залежить від частки їх зібраної площі у площі ріллі. Тому даний фактор був обраний в якості ознаки групування. В результаті чого підприємства були поділені на три групи (табл. 2).

Таблиця 2. Вплив частки зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі на економічну ефективність виробництва цукрових буряків в агроформуваннях Тростянецького та Бершадського районів (2005-2007 роки)

Показники	Групи підприємств за часткою зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, %			В середньому по сукупності
	1	2	3	
	до 8	8 - 12	понад 12	
Кількість одиниць сукупності в групі	10	13	9	32
Середня частка зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, %	5,5	9,72	15,3	9,8
Площа с.-г. угідь з розрахунку на 1 підприємство, га	2244,5	2085,7	1479,5	1964,8
з них ріллі, га	2200,2	2040,6	1445,8	1923,2
Зібрана площа, га	119,4	202,82	243,9	188,3
Урожайність цукрових буряків з 1 га, ц	196,2	204,3	249,2	219,0
Виробнича собівартість 1 ц продукції, грн.	20,2	15,4	15,8	16,4
Поточні витрати на 1 га цукрових буряків, грн.	3966,9	3146,7	3934,5	3596,3
Собівартість реалізації 1 ц продукції, грн.	23,4	18,0	17,7	18,8
Ціна реалізації 1 ц цукрових буряків, грн.	17,4	17,3	18,5	17,9
Рівень товарності, %	89,6	90,8	94,1	92,0
Прибуток/збиток на 1 ц реалізованої продукції, грн.	-5,9	-0,7	0,8	-1,0
Прибуток/збиток на 1 га зібраної площі, грн.	-1043,5	-132,3	191,6	-194,8
Рівень рентабельності виробництва, %	-25,40	-4,0	4,6	-5,1

З точки зору показників економічної ефективності виробництва цукрових буряків найкращі результати мають підприємства, що

сформували третю групу, де частка зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі перевищує 12 %. Лише в цій групі виробництво цукрового буряка є рентабельним – 4,6 %.

Урожайність цукрових буряків є чинником, що формує їх ринкову пропозицію. Тому було проведено дослідження впливу урожайності цукрових буряків на економічну ефективність галузі в цілому. За даною ознакою сформовано три групи (табл. 3). Лише в групі, де урожайність цукрових буряків більша 250 ц з 1 га галузь є прибутковою, навіть при тому, що рівень інтенсивності їх вирощування найвищий – 4496,8 грн. з розрахунку на 1 га, виробнича собівартість 1 ц найнижча – 15,7 грн., ціна реалізації 1 ц найвища – 18,9 грн.

Таблиця 3. Вплив урожайності цукрових буряків на економічну ефективність їх виробництва в агроформуваннях Тростянецького та Бершадського районів (2005- 2007 рр. в середньому)

Показники	Групи підприємств за урожайністю цукрових буряків з 1 га, ц			В середньому по сукупності
	1	2	3	
	до 180	180-250	понад 250	
Кількість одиниць сукупності в групі	9	14	9	32
Середня урожайність цукрових буряків з 1 га, ц	143,8	206,6	281,2	219,0
Площа с.-г. угідь з розрахунку на 1 підприємство, га	1920,5	2081,9	1826,9	1964,8
з них ріллі, га	1886,6	2036,7	1783,2	1923,2
Зібрана площа, га	138,6	201,3	217,8	188,3
Частка зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, %	7,4	9,9	12,2	9,8
Виробнича собівартість 1 ц продукції, грн.	20,5	15,8	15,7	16,4
Поточні витрати на 1 га цукрових буряків, грн.	2902,9	3276,9	4496,8	3596,3
Собівартість реалізації 1 ц продукції, грн.	22,9	18,9	17,3	18,8
Ціна реалізації 1 ц цукрових буряків, грн.	16,1	17,5	18,9	17,9
Рівень товарності, %	94,3	95,5	87,6	92,0
Прибуток/збиток на 1 ц реалізованої продукції, грн.	-6,8	-1,5	1,6	-1,0
Прибуток/збиток на 1 га зібраної площі, грн.	-907,4	-292,2	398,6	-194,8
Рівень рентабельності виробництва, %	-29,7	-7,8	9,2	-5,1

Серед підприємств, що вирощують цукровий буряк найбільш ефективними є ті, що інтенсифікують їх виробництво (табл. 4). Так, виробництво цукрових буряків є прибутковим в третій групі, де витрати на 1 га цукрових буряків перевищують 3900,1 грн. і становлять в середньому по групі 4546,2 грн. на 1 га цукрових буряків.

В третій групі найвища середня урожайність цукрових буряків – 276,89 ц з 1 га. Вона в 1,8 рази більша, ніж в першій і на 37,0 % більша, ніж в другій групі. Ціна реалізації цукрових буряків вища, ніж в першій на 16,8 %. Слід звернути увагу на те, що в першій групі ціна реалізації цукрових буряків менша, ніж їх виробнича собівартість при найнижчому рівні товарності.

Таблиця 4. Вплив поточних витрат на 1 га цукрових буряків на економічну ефективність їх виробництва в агроформуваннях Тростянецького та Бершадського районів (2005-2007 роки в середньому)

Показники	Групи підприємств за поточними витратами на 1 га цукрових буряків, грн.			В середньому по сукупності
	1	2	3	
	до 2900,0	2900,1-3900,0	понад 3900,1	
Кількість одиниць сукупності в групі	7	15	10	32
Середні поточні витрати на 1 га цукрових буряків, грн.	2365,1	3350,6	4546,2	3596,3
Площа с.-г. угідь з розрахунку на 1 підприємство, га	1436,8	2235,9	1927,8	1964,8
з них ріллі, га	1429,6	2181,4	1881,3	1923,2
Зібрана площа, га	144,9	195,9	207,4	188,3
Частка зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, %	10,1	8,9	11,0	9,8
Урожайність цукрових буряків, ц/га	149,8	202,1	276,9	219,0
Виробнича собівартість 1 ц продукції, грн.	15,8	16,6	16,4	16,4
Собівартість реалізації 1 ц продукції, грн.	17,9	19,3	18,5	18,8
Ціна реалізації 1 ц цукрових буряків, грн.	15,9	17,4	18,9	17,9
Рівень товарності, %	87,4	96,8	88,2	92,0
Прибуток/збиток на 1 ц реалізованої продукції, грн.	-1,9	-1,9	0,4	-1,0
Прибуток/збиток на 1 га зібраної площі, грн.	-253,7	-380,1	96,3	-194,8
Рівень рентабельності виробництва ц/б, %	-10,7	-11,3	2,1	-5,1

Третю групу сформували підприємства, в яких середня площа с.-г. угідь становить 1927,8 га. Вона на 34,2 % більша, ніж площа с.-г. угідь першої групи, та на 16,0 % менша, ніж в другій групі. Слід звернути увагу на те, що найбільші витрати на 1 га цукрових буряків здійснюють не ті підприємства, що мають найбільшу площу с.-г. угідь.

Висновки. Отже, проведені групування досліджуваних типових підприємств регіону свідчать, що для збільшення обсягів виробництва цукрових буряків підприємствами Вінницької області потрібно укрупнювати розміри агроформувань, збільшувати частку зібраної площі цукрових буряків у площі ріллі, підвищувати урожайність цукрових буряків, інтенсифікувати ведення галузі, що в цілому сприятиме підвищенню економічної ефективності виробництва.

Література

1. Чибіскова Г.С. Виникнення міжнародних ринків біопалива: можливості для України / Г.С. Чибіскова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №5 (71). – С. 32-40.
2. Чибіскова Г.С. Стимулювання вирощування сировини для виробництва біопалива в Україні / Г.С. Чибіскова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №4 (82). – С. 104-113.
3. Калетник Г.М. Розвиток ринку біопалива у Європі / Г.М. Калетник // Економіка АПК. – 2008. - №9. – С. 99-103.
4. Калетник Г.М. Соціально-економічне значення розвитку ринку біопалива в Україні / Г.М. Калетник // Економіка АПК. – 2008. - №6. –С. 129-132.
5. Іванюк О.В. Біологічне паливо в Україні: економічні передумови та перспективи розвитку / О.В. Іванюк // Економіка АПК. – 2008. - №9. – С. 58-61.
6. Домарецький В., Куц А. Етиловий спирт як важлива сировина для різних галузей промисловості / В. Домарецький, А. Куц. // Харчова і переробна промисловість. – 2008. - №6. – С. 8-10.
7. Бондар В.С. Як мінімізувати витрати на вирощування цукрових буряків в умовах фінансової кризи / В.С. Бондар // Цукрові буряки. – 2009. - №1.
8. Рагуліна І.І. Підвищення ефективності цукробурякового виробництва / І.І. Рагуліна // Економіка АПК. – 2007. - №11. – С. 125-132.
9. Фурса А.В. Напрями підвищення ефективності цукробурякового підкомплексу України / А.В. Фурса // Цукрові буряки. – 2006. - №3. – С. 4, 22.
10. Макаренко В. Вихід – у буряку / В. Макаренко // Агро Перспектива. – 2008. - №4. – С. 44-45.

Мельничук О.И. Пути повышения эффективности производства сахарной свеклы в аграрных формированиях Винницкой области

Рассматривается влияние размеров сельхозпредприятий, доли собранной площади сахарной свеклы в площади пашни, урожайности сахарной свеклы и интенсификации её выращивания на эффективность ведения данной отрасли в аграрных формированиях Винницкой области.

Ключевые слова: биотопливо, биоэтанол, эффективность, сырьевая зона, сельское хозяйство, аграрные формирования, сахарная свекла, спирт.

O.I. Melnychuk The ways to boost efficiency of growth of sugar beet in agrarian enterprises of Vinnitsa region

The influence of size of agrarian enterprises, the part of area under sugar beet in the area of an arable land, sugar beet yield and intensification of its growing on the efficiency of conduct this branch in agrarian enterprises of Vinnitsa region is considered.

Keywords: biofuel, bioethanol, efficiency, material zone, agriculture, agrarian enterprises, sugar beet, alcohol.